

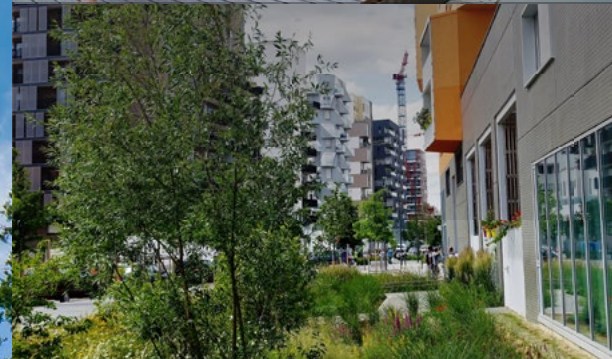
Zomer 2023

Het Engelenpad

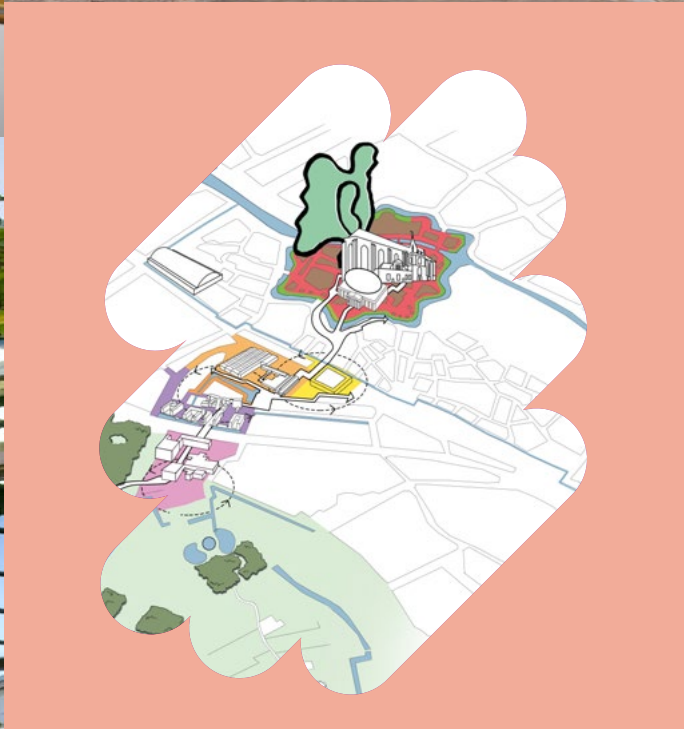
Levensader voor nieuwe stedelijkheid

Zwolle

HET ENGELLENPAD

Inhoud

1. Vooraf	4
1.1 Aanleiding	5
1.2 Doel	5
2. Levensader voor nieuwe stedelijkheid	6
2.1 Functie	6
2.2 Scope	7
2.2.1 Van Engel naar Stationsplein	7
2.2.2 De Passerelle	7
2.2.3 Van de rode hal naar het Hanzeplein	7
2.2.4 De verbinding over IJsselalle naar Windesheimcampus	7
2.2.5 Naar de IJssel	7
2.3 Drie karakters in een route	8
3. Samenhang door verbeelding	10
3.1 Beweeglijk zijn	15
3.2 Beleving	15
4. Acht principes voor langjarige ontwikkeling	16
4.1 Het Engelenpad verbindt	17
4.2 Het Engelenpad stroomt en klatert	18
4.3 Het Engelenpad wordt herkend	19
4.4 Het Engelenpad verbeeldt	20
4.5 Het Engelenpad interacteert	21
4.6 Het Engelenpad verzacht	22
4.7 Het Engelenpad ontvouwt zich	23
4.8 Het Engelenpad nodigt uit	24
5. Hoe nu verder?	26

1. Vooraf

De Spoorzone wordt een nieuw stuk stad dat samen met de oude binnenstad het nieuwe centrumgebied definieert en het IJssellandschap gevoelsmatig dichterbij de stad brengt. In die ontwikkeling haakt het Spoorzonegebied zich vast aan de oude binnenstad, eerst als innovatiedistrict en creatieve broedplaats, dan als een woon-, werk- en leeromgeving die zich richt naar de toekomst.

Het Engelenpad is van groot belang voor een evenwichtige ontwikkeling van Spoorzone met als groene tegenhangers het Koggepark en het waardevolle IJssellandschap. De strategische functie van het Engelenpad is om een stuk stad te maken dat zich opent en verbindt met de aanliggende stadsdelen (Omgevingsvisie, september 2021). Daardoor wordt het centrumgebied op een aantrekkelijke en logische manier vergroot en ontstaat een waardevolle uitbreiding van het bestaande centrum.

Voor de ontwikkeling van het laatste deel van het Engelenpad naar de IJssel ligt de focus op duurzame ontsluiting in overleg met de omgeving en met respect voor de natuurwaarden en versterking van de biodiversiteit.

De ambitie van de Spoorzone is uitgewerkt in het Ontwikkelkader Spoorzone, vastgesteld juni 2020.

SFEREN

1.1 Aanleiding

In het Ontwikkelkader Spoorzone worden het stationscarré - de verbinding stationsplein noord, reizigerstunnel, stationsplein zuid, passerelle - en het assenkruis Engelenpad - Koggepark aangemerkt als de belangrijke dragers voor de gebiedsontwikkeling. Het zijn de dragers van de identiteit van de Spoorzone, ze geven de gebiedsontwikkeling houvast en structuur. We willen de Zwolse identiteit van dit nieuwe stadsdeel borgen op een manier waarop die zich onderscheidt ten opzichte van andere steden.

Zo'n stedenbouwkundig raamwerk is daarbij voorwaardelijk ook al gezien de ontwikkelingen die zich sinds de publicatie van het Ontwikkelkader Spoorzone (juni 2020) hebben aangediend. Het thuiswerken heeft zich na corona ontwikkeld tot hybride werken en de 'nabije stad', wordt steeds belangrijker. Een stad waarin de inwoners 's ochtends de kinderen naar school of opvang fietst of zijn rondje jogt, op de terugweg de online bestelde boodschappen afhaalt om op tijd te zijn voor de eerste Teams meeting op het thuishkantoor. Een stad met allerlei voorzieningen op loop- en fietsafstand, de school, het terras, het theater en het groene park voor sport, beweging en ontspanning. Zwolle ontwikkelt zich organisch en met oog voor kwaliteit op een flink tempo door. Daarom is het zo belangrijk om houvast te hebben, om de Zwolse identiteit die herkenbaar is in de stadsontwikkeling vast te houden en toch te kunnen meebewegen met ontwikkelingen die kansen bieden. Tot de momenten zich aandienen om erbij stil te staan, om er dingen uit te pakken die we nader kunnen beschrijven en die een nieuwe impuls kunnen geven.

1.2 Doel

In deze notitie kleuren we nader in hoe het Engelenpad de ontwikkeling van de Spoorzone zal structureren. Tezamen met de Visie Koggepark is deze notitie ook bedoeld als antwoord op de vraag van uw raad, naar de uitwerking van de stedenbouwkundige dragers Koggepark-Engelenpad. Ten derde willen we met deze notitie iedereen inspireren, onder andere de coalities over wiens grondgebied het Engelenpad loopt.

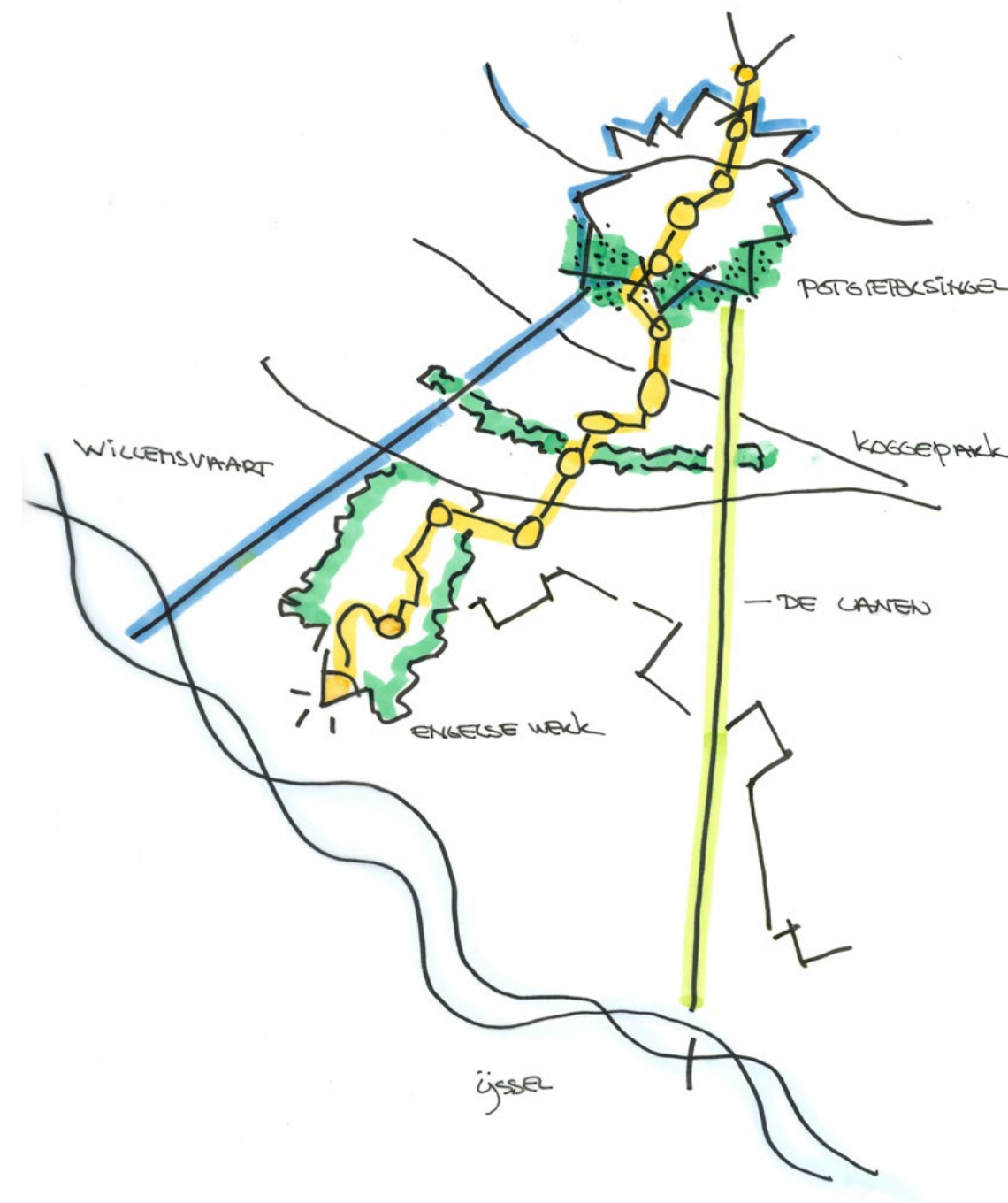
Daartoe wordt het idee van het Engelenpad in deze nota nader toegelicht en uitgewerkt tot acht leidende principes die gaan helpen bij de geleidelijke totstandkoming van het pad en de gewenste samenhang. Zo houdt de gemeente regie en kunnen uitwerkingen worden getoetst. Een tijdige en transparante participatie hoort daarbij.

Drie sferen

De Spoorzone wordt een nieuw stuk stad dat samen met de oude binnenstad het nieuwe centrumgebied definieert. En waar het landschap van de IJssel voelbaar en bereikbaar is.

2. Levensader voor nieuwe stedelijkheid

2.1 Functie

In de stedenbouwkundige visie wordt het Spoorzonegebied zuidzijde gezien als assenkruis met twee ruimtelijke dragers: Engelenpad en Koggepark. Hieruit ontstaan kwadranten met deelgebieden die ieder op een eigen manier worden ontsloten, zo min mogelijk doorkruist door autoverkeer. De functie van het Engelenpad is om in de gebiedsontwikkeling waarde en kwaliteit toe te voegen aan de deelgebieden. Het Engelenpad versterkt de Noord-Zuid-verbinding als een aantrekkelijke wandel- en deels fietsroute door het gebied dat in de nabije toekomst wordt ontwikkeld. Het verbindt afzonderlijke stadsdelen en plekken met elkaar en zorgt voor samenhang. Langs, aan en over het pad speelt het stedelijk leven zich af. Er is reuring, beleving, ontmoeting en ontdekking. Onderweg worden belangrijke knooppunten aangedaan, zoals het station, District Z en de Werkplaatsen, het Hanzeplein en de Windesheim Campus. De gebouwen en functies aan de route 'maken' het Engelenpad. Het stedelijk leven vindt plaats tot aan de Campus. Verstillings- en ontspanningszones zoeken de stedelingen in het Engelse Werk en aan de IJssel. Daar moeten we Engelse Werk en de IJsselzone dus ook voor behouden. Als onderlegger voor de gebiedsontwikkeling groeit het Engelenpad en ontwikkelt zich in de loop der tijd. Daar waar kansen zich voordoen, worden ze gepakt. Niet altijd hoeft het stippellijntje op de kaart te worden gevolgd en na verloop van tijd kan het pad uitwaaiëren naar andere delen in de Spoorzone. Sturen en ontwikkelen vanuit enthousiasme, creativiteit én draagvlak is het uitgangspunt. Dat is de meerwaarde van het Engelenpad voor de gebiedsontwikkeling: de kloppende levensader worden voor nieuwe stedelijkheid.

2.2 Scope

Het Engelenpad leeft al in Zwolle zonder dat er nog veel zichtbaar is. De naam past bij het verhaal van Zwolle en spreekt tot de verbeelding. Dat heeft ook het effect dat ieder er zijn eigen beeld bij vormt. In het licht van de langjarige ontwikkeling van de Spoorzone is het daarom goed om helderheid te scheppen over de uitgangspunten.

Het Engelenpad beperkt zich niet tot de Spoorzone, het is groter. Een deel loopt vanuit de binnenstad naar het nieuwe Stationsplein. Een tweede deel loopt vanaf het nieuwe Stationsplein naar de Windesheim Campus. Het laatste deel voert vanaf de Windesheim Campus naar de IJsseldijk. Via het Engelse Werk en Spoolderbos kunnen we een goede verbinding maken, wellicht zijn er nog meer verbindingen mogelijk. Dit deel wordt in een latere fase uitgewerkt in goed overleg met betrokkenen. In dit stuk richten we ons op de route vanaf het Stationsplein naar de Windesheim Campus.

2.2.1 Van Engel naar Stationsplein

Het eerste deel van het Engelenpad is al gereed. De Grote Markt met de Engel, het recent ingerichte Museumkwartier, de

Singel, het Singelpark en de groenblauwe Stationsweg en -plein, werden voorheen gedomineerd door bussen en auto's. Nu zijn ze getransformeerd tot een gevarieerde wandelpromenade waar de principes van het Engelenpad voelbaar zijn. Bijvoorbeeld in het groenblauwe Stationsplein met de watersloep (uitvergroete waterkolk). En in de klimaatadaptieve fietsparkeergarage, met entrees die draaiend in het landschap opgaan. Het maakt de route binnenstad-station tot een nieuwe, groene belevenis die om voortzetting vraagt.

2.2.2 De Passerelle

Vanaf het Stationsplein is het eerste, grote en zichtbare onderdeel van het Engelenpad de Passerelle over het spoor. Een opgetilde straat die de oude stad verbindt met de toekomstige, nieuwe stad. Een zeer bijzondere brug die de ambitie toont die Zwolle heeft met de Spoorzone. Een brug die je uitnodigt om beide kanten op te gaan en uitnodigt om te vertragen. Een brug die zo fijn aanvoelt dat je er graag wilt blijven hangen. Met bomen, struiken, water, vogels en insecten. Een brug die aanvoelt als een straat, maar wel een heel bijzondere straat.

2.2.3 Van de rode hal naar het Hanzeplein

Vanaf de Passerelle voert de route langs de rode hal, langs het gele 'gasketelgebouw' en het stadsstrandje in District Z, over het water van de Hanzesingel, langs de Noordzeelaan naar het Hanzeplein, om daar net voor het Hanzeplein het groene Koggepark te kruisen naar de watergang langs de IJsselallee.

2.2.4 Mogelijke nieuwe verbinding over IJsselallee naar Windesheim Campus

De mogelijke nieuwe verbinding over de IJsselallee is niet alleen bedoeld voor de studenten van Hogeschool Windesheim, een van de coalitiepartners bij het innovatiedistrict en het leven-lang-leerenconcept. Zij is zeer zeker ook bedoeld voor de (nieuwe) bewoners en gebruikers van de Spoorzone, die net als de studenten op deze manier nauwer verbonden worden met de Spoorzone. Idealiter verkleint juist deze nieuwe verbinding over de IJsselallee ook de psychologische afstand van de campus naar de oude binnenstad. De wijze waarop deze verbinding wordt uitgevoerd bepaalt in hoge mate of dit lukt.

2.2.5 Naar de IJssel

Het laatste deel, naar de IJssel, kan op verschillende manieren en langs verschillende routes worden uitgewerkt. Het pad zou bijvoorbeeld ook kunnen overgaan in een van de fraaie wandelroutes bij de IJssel in de vorm van onverharde klompenpaden. Wat de mogelijkheden zijn, wordt in een latere fase in goed overleg met betrokkenen uitgewerkt.

2.3 Drie karakters in een route

Tijdens de wandeling over het Engelenpad, vanaf het centrum naar de IJssel, ondergaat de passant in een tijdsbestek van drie kwartier drie heel verschillende karakters en sferen.

- De klassieke stad
- De nieuwe hoogstedelijke uitbreiding van het centrum
- Het oude cultuurlandschap met de rivier en de uiterwaarden van Jan Voerman

De klassieke stad

Het nieuwe urbane

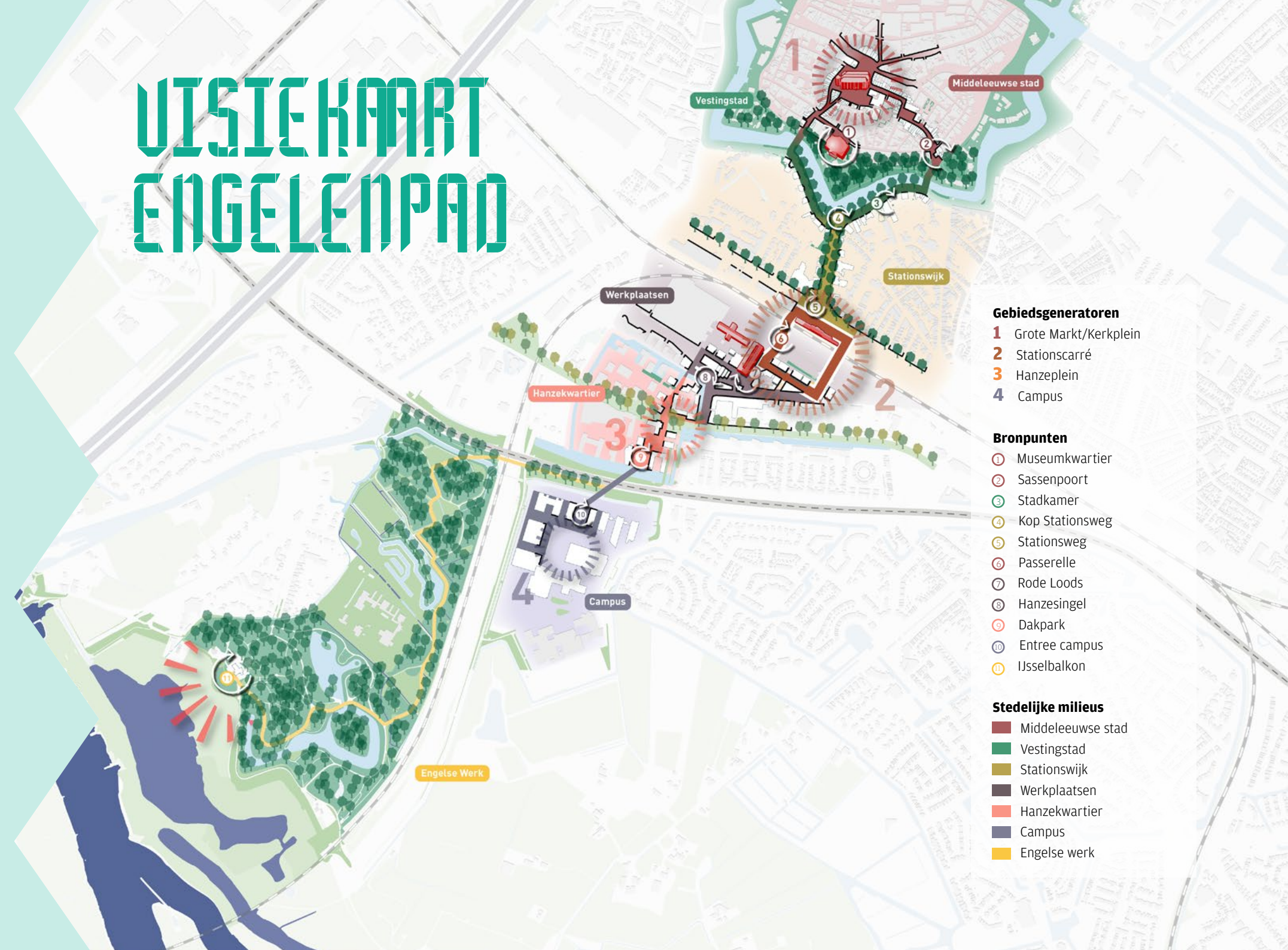
Het oude cultuurlandschap

De rivier met de uiterwaarden van Jan Voerman

VISIEKAART ENGELNPAD

Gebiedsgeneratoren

- 1 Grote Markt/Kerkplein
- 2 Stationscarré
- 3 Hanzeplein
- 4 Campus

Bronpunten

- 1 Museumkwartier
- 2 Sassenpoort
- 3 Stadkamer
- 4 Kop Stationsweg
- 5 Stationsweg
- 6 Passerelle
- 7 Rode Loods
- 8 Hanzesingel
- 9 Dakpark
- 10 Entree campus
- 11 IJsselbalkon

Stedelijke milieus

- Middelleeuwse stad
- Vestingstad
- Stationswijk
- Werkplaatsen
- Hanzekwartier
- Campus
- Engelse werk

3. Samenhang door verbeelding

Hoe laten we de route ontstaan in de loop van een lang ontwikkeltraject? Zodat het een route wordt waar we bijzondere kunstwerken aantreffen, groene verblijfsplekken, markante (water) paviljoens en bruggen, twee levendige, groenblauwe pleinen plus een multifunctioneel hart op de Windesheim Campus.

Het voorstel is om al deze bijzondere plekken in de geest van het Engelenpad (zie hiernaast) te laten ontwerpen en verbeelden, zoals het eerste deel van de route al getransformeerd is. Ieder nieuw project wordt uitgedaagd om het concept van het Engelenpad zichtbaar te maken. Bijvoorbeeld in de entree van een gebouw. Of door het verhaal van het Engelenpad terug te laten komen in het ontwerp van een plein. Zodat dit concept alles langs de route samenhang geeft en het Engelenpad daarmee gezicht krijgt. Dat kan met grote gebaren, maar ook met intieme uitingen, zonder uit te zijn op letterlijke engelenfiguren.

ZWOLLE EN HET ENGELENPAD

Terug naar de oorsprong

Voor een goed begrip van het Engelenpad, gaan we terug naar de oorsprong van Zwolle. Daar, op het smalste stukje, de trechter, tussen het Veluwemassief en de uitloper van het Drentse Plateau ontdekten mensen hoe ze de waterlopen die er bij elkaar komen, over konden steken. Want tussen die toen nog onbedijkte, doorwaadbare rivieren lagen de hoger gelegen dekzandruggen en rivierduinen.

Een droge plek met mogelijkheden

Om naar de overzijde te komen hopten mensen van droge plek naar droge plek en vestigden zich op een van die plekken. Niet zo gek natuurlijk. De plek lag zeer strategisch aan de handelsroute, kende vruchtbare landbouwgronden en volop viswater. En voor bouw materiaal en brandstof lagen de bossen vlakbij.

Dat komt terug in de namen die naar die bossen verwijzen: Holtenbroek, Westenholtte, Langeholte, Mastenbroek en Voorst. Dat laatste is verwant aan het Engelse forest. Ook straatnamen in de binnenstad, zoals Oude Vismarkt, Melkmarkt, Ossenmarkt, Botermarkt (nu Nieuwe Markt) herinneren aan Zwolle's positie als marktplaats.

Bescherming voor het water

De nieuw gevestigden noemden hun nederzetting Suolle, wat opgezwollen betekent en verwijst naar een verhoging in het landschap. Maar het was tussen die onvoorspelbare waterlopen, ook een gevaarlijke plek om te wonen. Dat vroeg om bescherming en daarmee kwam de aartsengel Michael in beeld.

Michael en hoogte zijn altijd al verbonden geweest, denk aan Le Mont Saint-Michel. Zwolle had dan ook de hoogste kerktoeren van Nederland, 120 meter hoog. Het verhaal gaat dat Michael vocht met de draak, een gevecht dat begon op de Grote Markt. Al strijdend rolden ze naar het Rodetorenplein en belandden in het water. Michael versloeg er de draak en het bloed kleurde het water zwart, het Zwartewater.

DE GEEST VAN HET ENGELENPAD

Zwolle, Michael en het water horen bij elkaar. Het gevecht met de Draak is een verhaal over belemmeringen overwinnen. Een metafoor voor persoonlijke groei en talentontwikkeling in mensenlevens. Het heeft Zwollenaren door de geschiedenis heen gedreven tot grote bijdragen aan onze samenleving.

Rivieren hebben in de loop van de geschiedenis ook gezorgd voor mentale ruimte, vrijdenken, open staan voor nieuwe denkbeelden. Steden aan rivieren en zeehavens zijn vaak open gemeenschappen met een tolerante houding ten opzichte van diversiteit. Deze gemeenschappen kunnen goed omgaan met verschillen. Er is ruimte voor creativiteit (denk aan onze creatieve industrie) en vernieuwing van denken. Thomas a Kempis, die de eigen verantwoordelijkheid in geloofsbeleving vooropstelde en de moderne devotie entameerde. Thorbecke die van ons onderdanen burgers maakte. Johan Cele, de onderwijsvernieuwer. Van de Capelle en Rhijnvis Feith. Het heeft onze cultuur gekleurd en Zwolle gemaakt tot een stad waar we samen, in een open gesprek veel gedaan krijgen. Daar kunnen we trots op zijn. Met het Engelenpad als de stadse levensader van de Spoorzone komt deze metafoor weer tot leven.

Het Engelenpad gaat jongeren de ruimte geven voor wonen, voor het ontwikkelen van talenten waarmee ze hun toekomst vorm kunnen geven. Een uitgekende mix aan onderwijs, cultuur en economie legt daartoe de basis.

En wat ligt er verderop in het verschiet? Met de metafoor van levensloop als leidraad kunnen we de goede besluiten nemen over alles wat zich nog gaat aandienen. Om het Engelenpad door de jaren heen vanuit deze symboliek in te vullen met uitingen die inspireren, ontroeren, verbazen en doen verstillen.

Bijzondere uitingen kunnen ook in de buurt liggen van het Engelenpad, dat een hoofdader vormt die zich vertakt. In de deelgebieden langs de hoofdroute kunnen we ook uitingen tegenkomen die in het concept passen. Het ontwerp van de gevelschildering op het Lübeckplein, is bijvoorbeeld op het concept geïnspireerd zonder dat het direct aan het Engelenpad ligt. De uitingen kunnen allemaal verschillen, echter samen vormen ze een geheel. Denk daarbij aan grote uitingen, de definitieve kunstwerken, zoals de twee passerelles, maar ook aan de pleinen. Er zullen ook schilderijen zijn zoals aan het Lübeckplein, of een placemaking initiatief geïnspireerd op het Engelenpad concept.

3.1 Beweeglijk zijn

Door kansen die zich in het gebiedsontwikkelingsproces voordoen te pakken en te inspireren met het Engelenpad thema scheppen we ruimte om het pad door de jaren heen organisch te laten uitgroeien tot een herkenbare en aansprekende route. Dat betekent beweeglijk zijn.

In het traject van de gebiedsontwikkeling trekt de gemeente daarom graag samen op met de gebiedscoalities en de al aanwezige partijen in de deelgebieden die in de Spoorzone liggen, zoals Hogeschool Windesheim. Kansen die zich voordoen wil de gemeente benutten om het Engelenpadthema erin te verwerken. Daarmee krijgt het innovatiedistrict vorm met onder meer werkplaatsen, dienstverlening, onderwijs en cultuur. Dat maakt dat het gebied meerwaarde heeft voor de stad.

Door steppingstone voor steppingstone te blijven ontwikkelen, ontstaat een levendige (wandel)route en stedelijke levensader met een afwisselend patroon van bebouwing met drieduizend nieuwe woningen en als tegenhangers het groene Koggepark en het rustgevende, waardevolle IJssellandschap, met haar unieke natuurwaarden.

3.2 Beleving

Een unieke route die in een tijdsbestek van drie kwartier voert langs de historie, de dynamiek van de Spoorzone met maak- en creatieve industrie, langs een interessante stadsboulevard met de groene flanken van het Koggepark naar de Windesheim Campus en verder naar de groene, weidse IJsselzone waar je de delta kunt beleven. Een beleving die het verhaal vertelt van Zwolle. Dat maakt de route uniek voor Nederland. Dit wordt nog versterkt door langs de route ruimte te bieden voor monumentale kunst en cultuur, waar elke 200 meter iets te zien of te beleven valt dat de moeite waard is om te delen met anderen.

BELEVINGS- ROUTE

GEBRUIKERS VAN HET ENGELENPAD

3.3 De 'gebruikers' van het Engelenpad

Het Engelenpad bedient meerdere doelgroepen, elk op weg naar hun eigen bestemming. De grote stroom bestaat uit de studenten van Windesheim. Zij moeten op tijd in de collegezalen zijn en kiezen de kortste route. Wanneer ze echter pauze hebben en even willen wandelen kiezen ze een andere route.

Behalve de studenten die zich haasten naar hun collegezaal, zijn er werkenden die de trein willen halen of een rondje in de lunch-pauze doen. En natuurlijk zijn er de bewoners in de Spoorzone voor wie ontmoetingsplekken ook belangrijk zijn. Ten slotte zijn er de bezoekers aan Zwolle die naast de binnenstad ook het Engelenpad willen bewandelen. Zij staan straks op het Stationsplein in dubio: eerst naar de historische binnenstad? Of toch over de passerelle naar het vernieuwende deel van het centrum?

3.4 De meerwaarde van het Engelenpad

De coronacrisis heeft het belang van de sociale en verblijfsfunctie van de openbare ruimte onmiskenbaar blootgelegd. Inwoners en bezoekers willen sfeer, beleving en ontmoeting. Een openbare ruimte die hen kan verleiden er te blijven hangen. Een openbare ruimte die onderscheidend is, wordt daarmee steeds belangrijker. Daarmee kan het Engelenpad veel meerwaarde creëren voor de stad en haar stakeholders.

Als we het slim aanpakken gaat het Engelenpad zelfs meer opleveren dan de investeringen om de route te realiseren: in economische (vastgoed)waarde en zeker ook in sociale en gezondheidswaarde. Dat laten voorbeelden in binnen- en buitenland zien. Denk bijvoorbeeld aan Kopenhagen of dichterbij huis de Markthal en omgeving in Rotterdam.

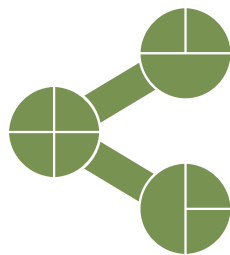
De kunst is om dat te doen vanuit de plek met het DNA van Zwolle als basis en dat te laten terugkomen in het ontwerp; in de gevels, routing, het winkelaanbod en de openbare ruimte. Want het zijn de bijzondere plekken in deelgebieden die indirect aan het Engelenpad liggen, die bijdragen aan de gelijkwaardigheid van het oude én toekomstige centrumgebied van Zwolle.

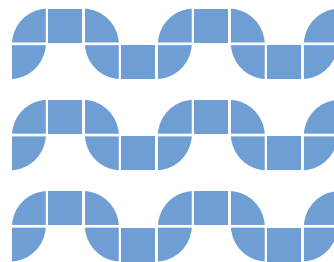
4. Acht principes voor langjarige ontwikkeling

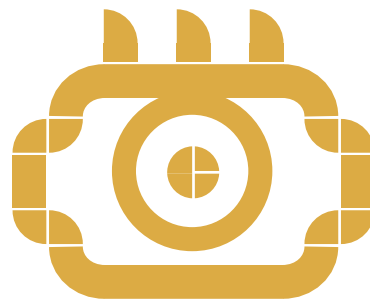
Verbeeldt

Verbindt

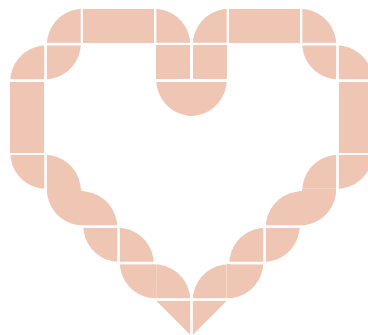
Stroomt en klatert

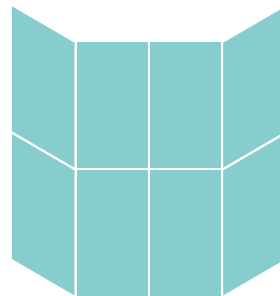
Wordt herkend

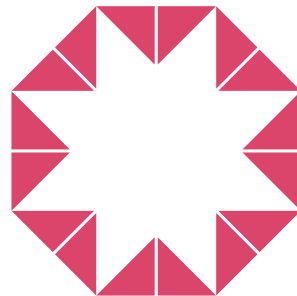
Interacteert

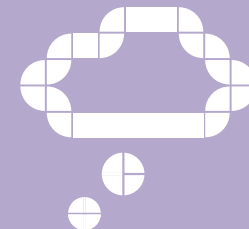
Verzacht

Ontvouwt

Nodigt uit

4.1 Het Engelenpad verbeeldt

Kunst in de publieke ruimte laat zien wie en wat je als stad wilt zijn. Het Engelenpad en de Spoorzone bieden kansen voor Zwolle om zich als stad te profileren. De zichtlocaties langs het pad zoals op de stationspasserelle en op de verbinding over de IJsselallee naar Windesheim waar veel mensen bij elkaar komen, zijn bij uitstek geschikte plekken voor kunst.

De route wordt het meest klimaatbestendige pad van Zwolle, herkenbaar in een spraakmakende serie kunstwerken die samen op een eigentijdse en urgente wijze het verhaal van Zwolle verbeelden en vertellen. Kunst die verleidt tot het maken van een selfie met vrienden om op de sociale media te delen. Kunst die uitdaagt, een verhaal vertelt en waarde toevoegt aan de hele stad.

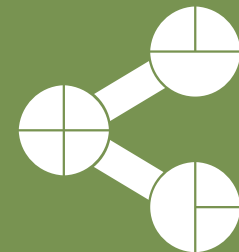
Dat is al zichtbaar geworden in de lommerrijke wandelpromenade vanaf de Engel op de Grote Markt, via de Singel, het Singelpark, de Stationsstraat en het groenblauwe, sfeervolle en klimaatbestendige Stationsplein met spannende elementen, zoals de entrees van de fietsparkeergarage die omhoog draaien naar het landschap.

Ook de pleinen, plinten, gebouwen en waterpartijen dragen bij aan de verbeelding. Ontwerpers worden uitgedaagd om hiermee aan de slag te gaan en kunst wordt ingezet om het verhaal van Zwolle te duiden en door te geven. Het is daarmee communicatiemiddel en drager van de integrale gebiedsontwikkeling. Per locatie worden het doel en de opdracht omschreven. De kunstenaar kan dan met autonomie binnen een strak kader aan de slag gaan.

VERBEELD

4.2 Het Engelenpad verbindt

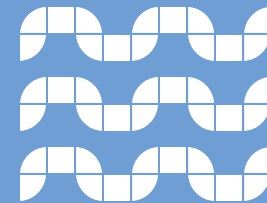
De route wandelt dwars door 'stadsfragmenten'. Van de glazen engel op de Grote Markt via Singel en Singelpark, Stationsstraat en -plein naar de Campus Windesheim tot aan de IJssel.

Onderweg ervaart de wandelaar een reeks uiteenlopende sferen, die altijd een zekere samenhang hebben en steeds aangenaam verrassen:

- de bewezen groenblauwe allure van binnenstad, Singelpark, Stationsweg en -plein;
- de belofte van de Werkplaatsen ten zuiden van het station;
- de nieuwe (hoog)stedelijkheid van de Spoorzone;
- de groene weldaad van het IJsellandschap.

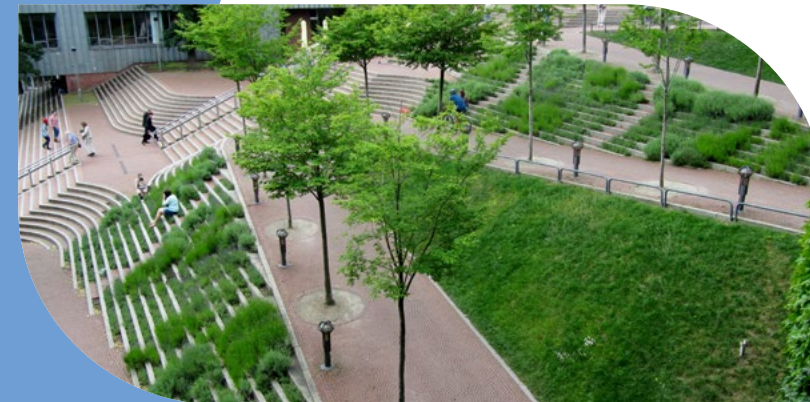
Het Engelenpad is een continue wandelroute met om de 200 meter betekenisvolle plekken die zich als een kralensnoer aaneenrijgen. De voetganger kan er vrij en veilig wandelen want het Engelenpad wordt autoluw. Bevoorradend verkeer is mogelijk binnen venstertijden.

De basis is een goed beloopbaar pad van minimaal 4 meter breed. Het kan verbreed worden of -op plekken waar dat past- worden versmald tot onverharde klompenpaden waar mensen rust, kleinschaligheid en natuur opzoeken. Ook kunnen er parallelle paden aan het Engelenpad worden toegevoegd. Het pad wordt verrijkt met groene verblijfsplekken, trappen naar een plek aan het water, terrassen en speelvoorzieningen voor kinderen.

4.3 Het Engelenpad stroomt en klatert

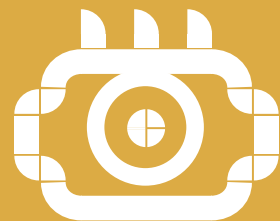
Aan de Engelenpadroute neemt water allerlei gedaanten aan om te bekijken en te beleven. Als vijver en fontein, in straatgoten en singels, vanaf steigers en op speelplekken. Het Engelenpad golft op en neer, hoog over sporen en wegen en afdalend naar het water. Het herinnert aan de late middeleeuwen, toen mensen de weteringen en rivieren doorwaadden om via verhogingen in het landschap van de Veluwe naar het Drents plateau te komen. De overgangen tussen die hoogteverschillen in de vorm van trappen en hellingbanen krijgen bijzondere aandacht als potentiële verblijfs- en ontmoetingsplekken. Zo kan een trap ook een podium zijn of een waterval, zelfs met educatieve elementen over klimaatadaptatie en waterveiligheid. Dat laat onverlet dat mensen met haast kunnen beschikken over een toegankelijke, snelle route inclusief vluchtheuvels en evacuatieroutes.

VERBINDT

STROOMT EN KLATERT

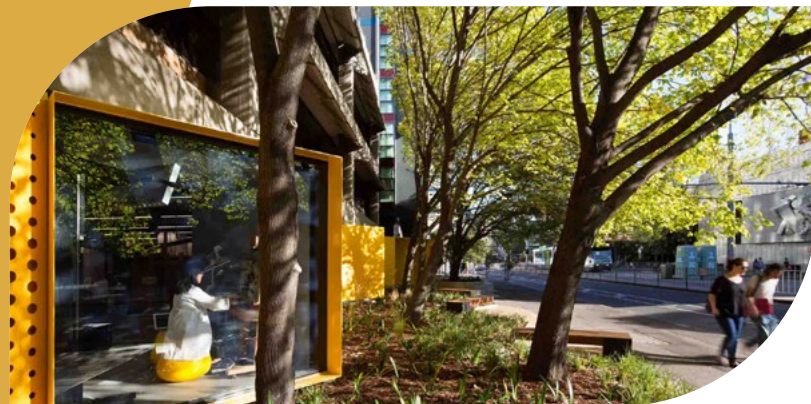

4.4 Het Engelenpad wordt herkend

Het pad wordt zo uitgewerkt en ingericht dat eenieder er als van-zelf zijn of haar weg vindt. De inrichting maakt het makkelijk om de route te volgen. Dat gebeurt ook door stedenbouwkundige en architectonische verbijzonderingen en beeldende kunst slim in te zetten als subtiele en markante steppingstones in het pad. Ze maken de route 'logisch', net als de gebouwen langs de route. Ook maken ze wegwijsborden of een streep op de grond overbodig. Hogere gebouwen markeren de route en maken er een geheel van. Op ooghoogte helpen andere maatregelen om het pad herkenbaar te maken. Denk aan verspringend en uitkragend metsel- en houtwerk in de bebouwing, de inrichting van de openbare ruimte, entrees van gebouwen en strategisch geplaatste bomen die het zicht sturen.

Ook uitwaaiende gevellijnen en pleinen kunnen het zicht sturen en je helpen bij het vinden van je weg. Gevellijnen kunnen verspringen als ze bijdragen aan:

- een overhoekse oriëntatie, behulpzaam bij het soms zigzaggend vinden van je weg;
- een divers en afleesbaar straatbeeld;
- een interessant spel van licht en donker bijvoorbeeld bij noordgevels;
- het breken van een voor voetgangers te lange rechte zichtlijn.

WORDT HERKEND

4.5 Het Engelenpad interacteert

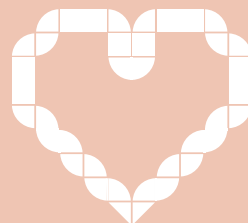
Pad en gebouw worden in samenhang ontworpen. De stedelijke ruimtes zijn intiem en toegesneden op de menselijke maat en schaal. Het pad wordt gevoed met publiek door een hoge dichtheid aan bebouwing. Gebouwen reageren maximaal op het Engelenpad, ondermeer door:

- publieke plinten die zorgen voor de uitwisseling tussen binnen en buiten;
- een uitgekiende mix aan activiteiten die de gehele dag levendigheid brengt en dynamiek;
- setbacks in de bebouwing om de menselijke maat en schaal vast te houden;
- verbijzonderingen op de hoeken door kleinere hoogteaccenten of architectonische details;
- oriëntatie van de woningen op het Engelenpad door royale buitenruimtes;
- groene gevels.

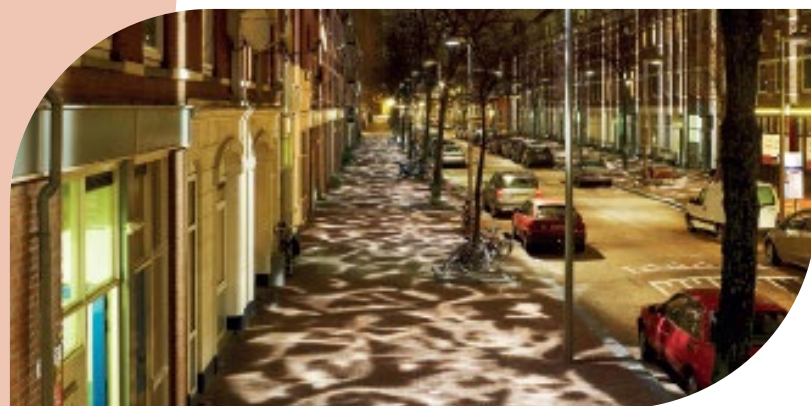
INTERACTEERT

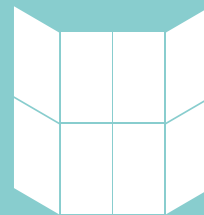

4.6 Het Engelenpad verzacht

Voor een gebied dat er primair is voor voetgangers die er ook willen verblijven en ontmoeten, is een tactiele en vriendelijke sfeer essentieel. Het Engelenpad gaat die kwaliteiten aan de gebiedsontwikkeling toevoegen. De aankleding van het pad speelt daarbij een belangrijke rol. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan afgeronde plantvakken om het pad te 'verzachten' en aan natuurlijke materialen als hout op het maaiveld maar ook aan de gevel. Ook valt te denken aan natuursteen en een afwisseling in stratenpatronen. Een aantrekkelijk nachtbeeld helpt om het voor de voetganger ook 's avonds aangenaam en veilig te maken.

VERZACHT

4.7 Het Engelenpad ontvouwt zich

Het Engelenpad zal zich in de loop van de tijd adaptief gaan ontwikkelen. Nieuwe inzichten, ideeën en waarden kunnen worden toegevoegd en zo bijdragen aan een rijke beleving. Het Engelenpad is als de stam van een boom van waaruit nieuwe wandelroutes zich als takken ontspruiten.

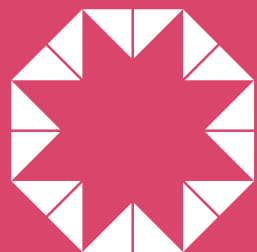
Met placemaking wordt het pad tijdelijk geprogrammeerd, passend bij de toekomstige én huidige bewoners, ondernemers, gebruikers en belanghebbenden. We willen hen in een vroeg stadium betrekken bij de ontwikkeling en hen in staat stellen om een relatie aan te gaan met het Engelenpad en er nieuwe positieve associaties bij te ervaren. De aanwezige positieve lokale energie wakkeren we aan om de ontwikkeling van het pad vleugels te geven en initiatiefnemers, gebiedscoalities en gebruikers tot ambassadeurs te maken.

Placemaking legt ook verbanden met wat er later gerealiseerd wordt om in een vroeg stadium draagvlak en eigenaarschap voor de ontwikkeling te laten ontstaan. Het Engelenpad kan zo eerst gaan functioneren als een klittenband van initiatieven waarmee het Spoorzonegebied wordt verlevendigd en geactiveerd en het pad een waardevolle betekenis krijgt.

ONTVOUWT

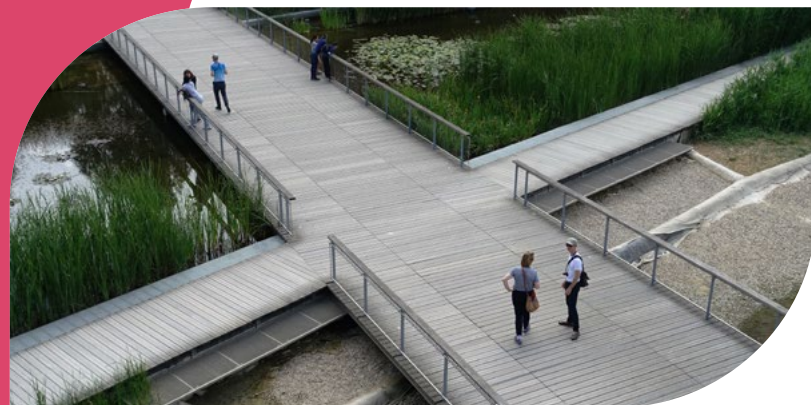

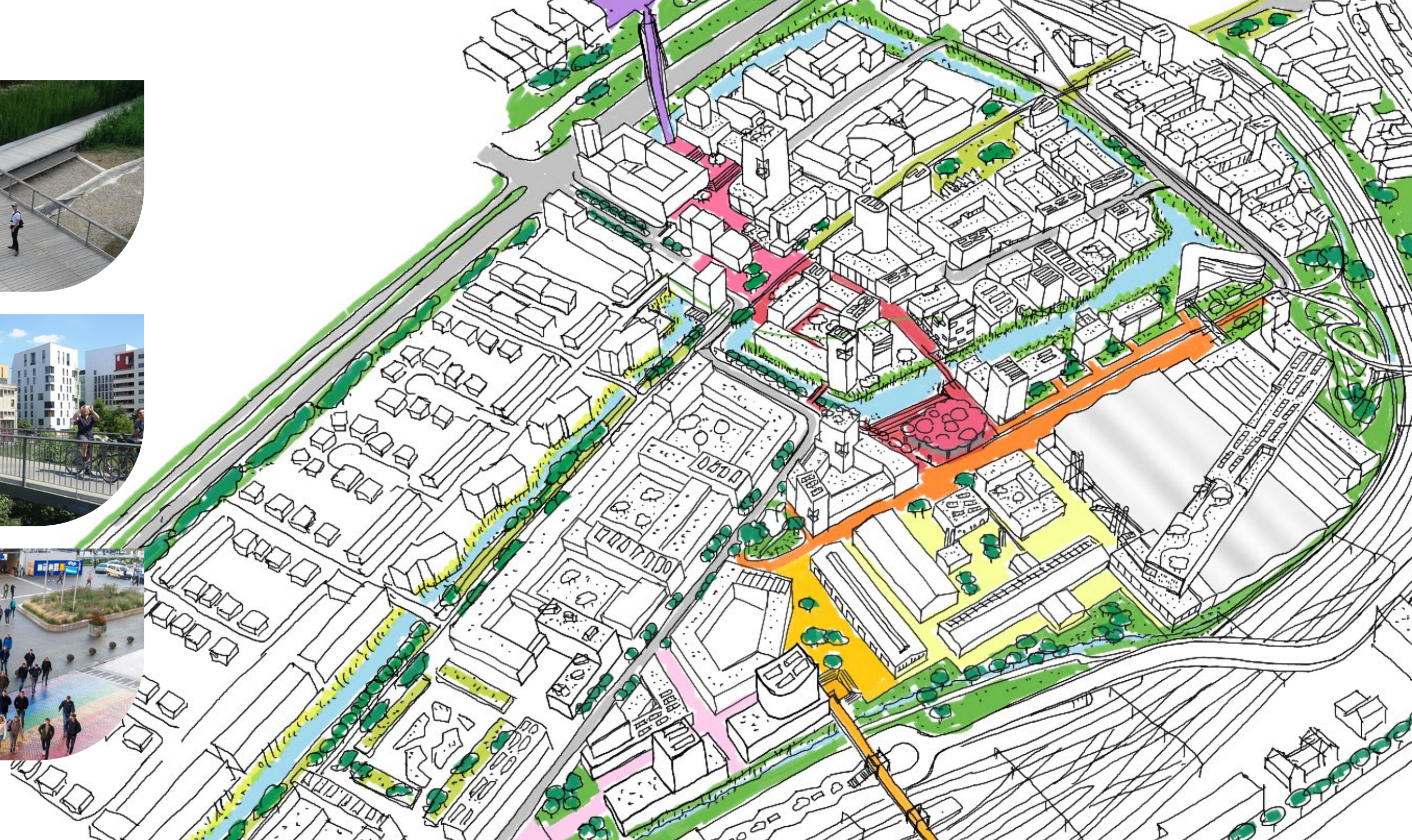
4.8 Het Engelenpad nodigt uit

De bijzondere bruggen, de spectaculaire kunstwerken, de uitzichtpunten, de verblijfsplekken op de verschillende niveaus, de verschillende snelheden waarop je het pad kunt bewandelen en de vier verschillende omgevingen, ieder met hun eigen karakter, maken het Engelenpad tot een unieke belevenis.

Deze wandeling vertelt het verhaal van Zwolle, de stad van de Engelen. Een pad dat met zijn bijzondere verhaal een nieuw gebied ontvouwt en met de stad verbindt en daarmee nieuwe lagen aan het verhaal van Zwolle zal toevoegen.

NODIGT UIT

HOE NU VERDER?

5. Hoe nu verder?

Programma van Eisen/Nota van Uitgangspunten buitenruimte Spoorzone

Het Engelenpad maakt uiteraard integraal onderdeel uit van de buitenruimte van de Spoorzone. Voor de gehele buitenruimte wordt een nota van Uitgangspunten (NvU) gemaakt. Het NvU verschaft duidelijkheid over de aspecten en waarden die van belang zijn voor een goed functionerend, aantrekkelijk en duurzaam ingerichte buitenruimte. Ook beheersmatige aspecten zijn onderdeel van de NvU.

Met het NvU wil de gemeente een integraal, kwalitatief hoogwaardige inrichting van buitenruimte borgen, waarbij het niet uitmaakt en niet te zien is wie eigenaarschap heeft over ontwerp en uitvoering, de gemeente, coalities of initiatiefnemers.

Samenwerking

Het Engelenpad ontwikkelt zich stapsgewijs. Daarbij is deze notitie het inspiratiedocument voor gebiedscoalities, ondernemers en ontwikkelaars, onderwijsinstellingen en musea in het gebied, eigenaren en bewoners. De gemeente zal hen uitnodigen om de wandel- en deels fietsroute samen te ontwikkelen en er mee eigenaar van te worden. Zodat het de levensader gaat zijn van een aantrekkelijk nieuw stadsdeel met een regionale en (inter) nationale magneetwerking.

Ook laat de gemeente zich inspireren door anderen met kennis van zaken of goede ideeën, zoals het nu al doet met partijen die meedenken over de rol van kunst als drager van het Engelenpad en aanjager voor de gebiedsontwikkeling. De gemeente zoekt de samenwerking met het bedrijfsleven en onderwijs, met Climate Campus en alle andere belanghebbenden zodat het Engelenpad concept plannen van derden inspireert en ook bijvoorbeeld lesprogramma's kan voeden. Het Spoorcafé is ook een uitstekend platform om inwoners, eigenaren, ondernemers, onderwijs en studenten te betrekken.

Met de gebiedscoalities Hanzekwartier, Willemskwartier en Werkplaatsen voert de gemeente overleg op welke wijze en op welk moment (een deel van) het Engelenpad kan worden ontwikkeld. De gemeente maakt afspraken hoe het Engelenpad wordt opgenomen in de plannen van de gebiedscoalities en over de aansluiting van groen en water in hun plangebied op het Engelenpad.

Ook eigenaren en gebruikers van gebouwen worden uitgenodigd om de panden langs het Engelenpad opnieuw in te richten zodat functies op de begane grond in de plinten, bijdragen aan de levendigheid en aantrekkingskracht van het Engelenpad en de omliggende oude en nieuwe stad.

Placemaking

Voor delen die de gemeente nog niet kan aanleggen staat zij open voor tijdelijke voorzieningen, maatregelen en bewonersinitiatieven. Deze placemaking staat ten dienste van wat we met het Engelenpad willen bereiken. Zij kan bestaan uit maatregelen die bijvoorbeeld het Engelenpad vergroenen of verzachten. Of maatregelen die ontmoeting stimuleren, en stakeholders verleiden om in het concept Engelenpad mee te doen. De ontwikkeling van het Engelenpad biedt daarbij vele kansen om verbonden te worden met de grote transities van deze tijd, klimaat, energie, circulariteit. Daarmee laten we ook als NOVEX-gebied zien hoe de toekomst zich kan ontvouwen. Het Engelenpad kan daarmee uiteenlopende partijen in de stad stimuleren om ermee 'aan de haal te gaan'. Een bijzonder Engelenpad creëert voor alle stakeholders meerwaarde. Als krachtig en spraakmakende verbinder die bedrijven en publiek prikkelt en gretig maakt om er te willen wonen en zich te vestigen. En als toonaangevend voorbeeld van een gebiedsontwikkeling die waarde oplevert voor de hele stad en zichzelf ruimschoots terugverdient.

Colofon

Het Engelenpad, levensader voor nieuwe stedelijkheid
Acht leidende principes voor de uitwerking

Samenstelling	Ruimtelijke Planvorming, gemeente Zwolle in samenwerking met Studio Jeroen Everaert
Vormgeving	Viesrood Ontwerpers
Beeldmateriaal	Visuals, Atelier, Rick Wolters

Zomer 2023